

5. Науменкова С.В. Роль державних банків у забезпеченні стабільності фінансової системи / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко / Economics, management, law: problems and prospects. Collection of scientific articles. Volume 2: Agenda Publishing House, United Kingdom – 2015. – №2. – С. 83–86.
6. Ткаченко Н.В. Моніторинг проблемної заборгованості у роздрібному банківському кредитуванні / Н.В. Ткаченко, А.М. Харченко // Інноваційна економіка. – 2015. – №1. – С. 170–175.
7. Умови надання кредитів на здобуття освіти молоддю банками України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/student/studying/articles/6.html>
8. Порядок надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти: Постанова КМУ від 16 червня 2003 р. N 916 Київ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF>

References

1. Kharchenko, A.M. (2015), "Mechanism of retail bank lending in Ukraine", dissertation of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.08 ; Chernihiv National Technological University, Chernigov, Ukraine, 247 p.
2. "The main activity indicators of Ukraine banks", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
3. Bukovynskiy, S.A. (2015), *Bankivska systema Ukrainy na shliakhu yevrointehratsii* [The banking system of Ukraine towards European integration], monograph, Natsionalnyi bank Ukrainy, Tsentri naukovykh doslidzhen, UBS NBU, Kyiv, Ukraine, 496 p.
4. Mishchenko, V.I. and Naumenkova, S.V. (2014), "The concept of systemic risk and systemic approaches to the definition of significant banks", *Problemy intehratsii Ukrainy u svitovyi ekonomichnyi prostir*, no. 105, pp.186-196.
5. Naumenkova, S.V. and Mishchenko, S.V. (2015), "The role of state banks in ensuring financial system stability", *Economics, management, law: problems and prospects. Collection of scientific articles. Volume 2: Agenda Publishing House, United Kingdom*, no. 2, pp. 83–86.
6. Tkachenko, N.V. and Kharchenko, A.M. (2015), "Monitoring of bad debts in the retail bank lending", *Innovatsiina ekonomika*, no 1, pp. 170–175.
7. "Terms of loans to education youth of Ukrainian banks", available at: <http://www.osvita.org.ua/student/studying/articles/6.html>
8. "The order of target preferential state credits for higher education : The Cabinet of Ministers on June 16, 2003 N 916 Kyiv", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF>

УДК 336.77:631.11

**Аврамчук Л.А.,
к.п.н., доцент кафедри фінансів та кредиту
Зезуль І.М.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

**АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**Avramchuk L.A.,
cand.sc.(pedagogical), assistant professor
of the department of finances and credit
Zezul I.M.**

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**ANALYSIS OF FACTORS INFLUENCING THE SOLVENCY OF
AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах ефективна господарська діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикового капіталу. Банківське кредитування є вагомим аспектом розвитку суб'єктів підприємницької діяльності та економіки в цілому. Підприємства аграрної сфери для оновлення своєї матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних технологій, будівництва нових об'єктів дедалі більше потребують фінансових ресурсів. Кредитні грошові кошти є необхідним джерелом фінансування підприємств аграрної сфери, але незадовільний фінансовий стан багатьох аграрних підприємств, недостатнє забезпечення кредиту, якого вимагають банки, відсутність позитивної кредитної історії затрудняють, а в окремих випадках унеможливають отримання банківських кредитів, тому проведення аналізу факторів впливу на кредитоспроможність аграрних підприємств є досить важливим [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фактори впливу на кредитоспроможність аграрних підприємств аналізуються багатьма вченими-аграріями. Вагомий внесок у дослідження та розв'язання зазначених проблем зробили: П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко, В.М. Алексійчук, С.А. Буковинський, О.Д. Василик, І.М. Брюховецький, А.І. Даниленко, В.К. Збарський, В.М. Заяць, В.В. Зіновчук, П.А. Лайко, І.О. Лютий, В.Я. Мессель-Веселяк, В.П. Рябоконт, С.С. Осадець, Г.М. Підлісецький, А.М. Поддєрьогін, В.Г. Андрійчук, І.Г. Кириленко та ін.

Аналіз публікацій підтверджує, що вченими – економістами досліджено основну частину теоретичних, методологічних та прикладних аспектів, що впливають на проблеми забезпечення сільськогосподарських товаровиробників банківськими фінансовими ресурсами. Однак досліджувана проблема вимагає подальшого вивчення, зокрема важливо провести ґрунтовний аналіз факторів впливу на кредитоспроможність аграрних підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення факторів впливу на кредитоспроможність аграрних формувань; дослідження проблем кредитування аграрного сектору та розробка пропозицій щодо їх розв'язання.

Для досягнення поставленої мети вирішується низка завдань, основними з яких є:

- дослідження особливостей кредитування підприємств аграрної сфери;
- аналіз факторів, що впливають на кредитування аграрних підприємств;
- дослідження динаміки банківського кредитування сільськогосподарських підприємств;
- розробка шляхів удосконалення банківського кредитування підприємств аграрної сфери.

Об'єктом дослідження виступають кредитні відносини підприємств з банківськими установами.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти кредитного обслуговування підприємств аграрної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними проблемами кредитного забезпечення аграрного сектору економіки є недостатність кредитних ресурсів для забезпечення розвитку підприємств аграрної сфери; висока вартість банківських кредитів; складність процедур одержання кредитів; неможливість надання у заставу земельних ділянок сільськогосподарського призначення або прав оренди на них; відсутність гарантійного механізму при залученні кредитів [6].

Дослідження кредитного обслуговування підприємств АПК свідчить про те, що вони в основному працюють за рахунок власних ресурсів, частка яких у виробничій діяльності значна, проте недостатня для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави.

Необхідність кредитних ресурсів, без яких сільськогосподарське підприємство як товаровиробник не може існувати, зумовлена специфікою його відтворювального процесу. Останнє, в свою чергу, вимагає врахування об'єктивних вимог галузі в процесі організації її кредитного обслуговування [4].

Кредитування банками сільського господарства має певні атрибути, визначені специфікою аграрного бізнесу. Кредитна політика банків, які займаються кредитуванням сільськогосподарських підприємств, повинна мати й певні відмінності, що враховують особливість сільськогосподарських позичальників, галузеву специфіку агропромислового комплексу країни та ринку продовольства.

До основних специфічних відмінностей кредитування сільськогосподарських позичальників слід віднести: підвищену ризиковість кредитного портфеля, пов'язану з вразливістю сільськогосподарського виробника і залежністю платоспроможності позичальника від погодних умов та державної політики регулювання аграрного ринку; циклічність надання й погашення кредитів, обумовлену сезонністю виробництва і реалізації продукції та періодичним коливанням у підприємств потреб у додатковому оборотному капіталі [3; 5].

Сільськогосподарським підприємствам необхідно мати певні нагромадження та резерви фінансових ресурсів, зокрема певну суму грошових коштів на розрахунковому рахунку (причому обсяги таких резервів не можливо ні точно спрогнозувати, ні розрахувати) на випадок стрімкого збільшення надходження готової продукції, які будуть необхідні для її збирання, первинної переробки та зберігання.

При цьому варто зазначити, що обсяги резервів не можуть бути великими, оскільки сільськогосподарське виробництво найбільш чутливе до впливу інфляції, що теж зумовлено сезонністю його виробництва. Кредитування аграрних підприємств має здійснюватись у чітко передбачені строки та з дотриманням принципу адекватності кредитування, оскільки несвоєчасність надання та неадекватність суми кредиту може призвести до порушення технології проведення сільськогосподарських робіт і, як наслідок, до недоотримання врожаю.

Така ситуація унеможливить погашення кредиту позичальником у передбачені кредитним договором строки.

Вказані особливості вимагають від банків адаптації внутрішніх процедур і кредитних продуктів до специфіки сільського господарства [7].

На кредитування підприємств аграрної сфери впливають такі фактори: рівень фінансового стану підприємства; забезпечення кредиту; рівень менеджменту в банках; менталітет та професійний рівень керівників підприємства; стадія життєвого циклу підприємства; наявність довгострокових ресурсів у

банках; рівень відсоткових ставок за довгостроковими кредитами а також рівня цін; рівня обмінного курсу національної грошової одиниці; гарантії приватної власності на майно; правової єдності земельної ділянки і нерухомого майна; правова безпека заставленого майна; податкові ставки та податкові пільги; державна підтримка; наявність системи реєстрації нерухомого майна та прав на нього; стан оцінної діяльності; ефективність роботи страхових компаній; рівень розвитку ринків рухомого і нерухомого майна; рівень розвитку інфраструктури кредитного ринку [1].

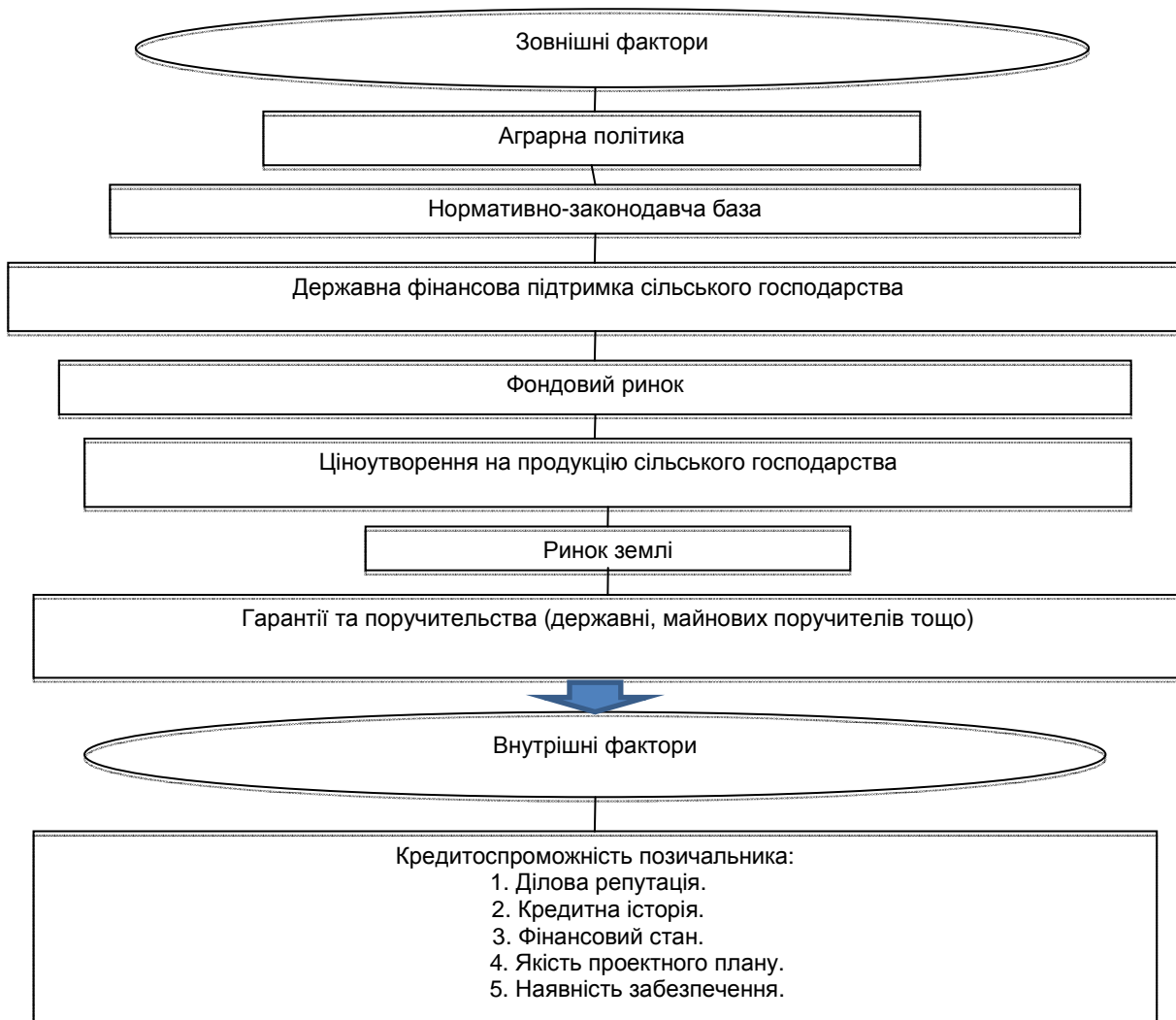
Згрупуємо основні фактори, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств:

- галузеві фактори: сезонність виробництва і попиту на продукцію та пов'язані з цим коливання обсягів грошових надходжень і платоспроможності позичальника, залежність від погодних умов, складність обліку витрат, специфічність застави (галузеві фактори впливу є головними);

- економічні фактори: нерозвиненість ринку сільськогосподарської продукції та недовіра цінової політики держави, залежність ціни на сільськогосподарську продукцію від попиту на неї експортерів, відсутність ефективного страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників, недостатність довгострокових грошових коштів для інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств;

- інші фактори: відсутність єдиної методики оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, недосконалість механізмів їх кредитування.

В ході проведеного дослідження виявлено, що вплив на обсяги кредитування аграрних підприємств спричиняють як внутрішні, так і зовнішні фактори (рис. 1).

Рис. 1. Внутрішні та зовнішні фактори впливу на обсяги кредитування аграрних підприємств

Джерело: [5]

Вирішення проблем кредитування аграрного сектору полягає насамперед в: стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні, заснуванні іпотечних установ, у тому числі державних, що передусім приносять суспільну користь; адекватному аналізу кредитоспроможності аграрних підприємств (врахування фінансового стану, сезонності); створенні ефективної нормативно-правової

бази; мережі бюро кредитних історій, системи реєстрації майна (прийняття земельного кадастру та створенні державної системи реєстрації прав на нерухоме майно тощо), забезпечення державних гарантій (як перерозподіл ризиків); збільшенні безповоротної допомоги підприємствам аграрного сектору економіки країни, компенсаційне та пільгове кредитування за рахунок держави, ефективному регулюванні кредитного ринку НБУ, розвитку страхування кредитних ринків.

В таблиці 1 розглянемо динаміку кредитування підприємств аграрної сфери.

Таблиця 1

Динаміка банківського кредитування сільського господарства

Показник	Рік					2014 у % до 2010 рр.
	2010	2011	2012	2013	2014	
Кредитування сільського господарства, млн. грн.	22600	26900	28300	34954	36800	162,8

Джерело: [9]

Дослідження процесу кредитування за останні роки свідчить про збільшення обсягів кредитування сільського господарства. Так, кредитування сільськогосподарських підприємств в 2010 році становило 22600 млн. грн. В 2011 році спостерігалась тенденція зростання загального обсягу кредитів, наданих сільському господарству. Їх сума становила 26 900 млн. грн. Зріс загальний обсяг кредитування на 1,4 млрд. грн. в 2012 році порівнюючи з 2011 роком і на 5,7 млрд. грн. у порівнянні з 2010 роком. В 2013 році обсяг наданих кредитів у сільське господарство становив 34 954 млн. грн. За даними Національного банку України, в 2014 році загальний обсяг наданих кредитів в сільське господарство становив 36 800 млн. грн., що на 62,8 % більше, ніж у 2010 році.

Встановлено, що перешкодами подальшого динамічного зростання обсягів кредитування підприємств аграрної сфери є: низький фінансовий стан сільськогосподарських підприємств; недостатнє правове регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням кредитів; відсутність належної застави в сільськогосподарських підприємствах; високі відсоткові ставки, які обумовлені, високою вартістю залучених довгострокових ресурсів; дефіцит довгострокових ресурсів у банках; недостатній менеджмент у банках тощо.

До основних напрямів формування повноцінної системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників належать: зміна нормативно-правової бази у сфері кредитування АПК, зокрема удосконалення механізму надання часткової компенсації; законодавче врегулювання прав і обов'язків учасників кредитного процесу, забезпечення належної державної підтримки у сфері пільгового кредитування [8].

Висновки з проведеного дослідження. Встановлено, що банківське кредитування все ще не відіграє належної ролі у фінансуванні аграрного виробництва, про що свідчать недостатні обсяги кредитних вкладень банків в сільське господарство.

Від факторів впливу на обсяги кредитування аграрних підприємств залежить розвиток кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з комерційними банками.

Головними напрямками щодо стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств є комплекс заходів з боку держави та банківської системи, спрямованих на розвиток дієвого інтеграційного механізму взаємодії з аграрним сектором економіки; збільшення обсягів фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів; розробка і застосування всіх можливих джерел для залучення капіталу при кредитуванні сільського господарства (раціональне використання бюджетних коштів, збільшення бюджетних асигнувань, залучення іноземних кредитів, створення за їх рахунок механізмів державного, банківського або змішаного кредитування).

Література

1. Аранчій В.І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств / В.І. Аранчій, О.П. Зоря, І.І. Петренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2013. – № 4. – С. 120–124.
2. Банківська діяльність : навчальний посібник / [З.Б. Живко, О.П. Просович, М.І. Копитко та ін.] за ред. З.Б. Живко. – К. : Алерта, 2012. – 248 с.
3. Дадашев Б.А. Економіко-фінансовий механізм розвитку регіонального продовольчого ринку / Б.А. Дадашев, С.Г. Черемісіна, В.В. Обливанцов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 324 с.
4. Дадашев Б.А. Кредитування агроформувань: проблеми та напрями стабілізації / Б.А. Дадашев, С.Г. Черемісіна // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 2. – С. 142-149.
5. Дем'яненко М.Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / М.Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 7. – С. 9–19.
6. Скрипник А. Основні аспекти і параметри оцінки ймовірності дефолту України в умовах фінансової кризи / А. Скрипник, С. Марченко // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 3. – С. 10–19.

7. Скрипник А. Інформаційна складова підвищення ефективності кредитування аграрного сектору / А. Скрипник, О. Ткаченко // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 11. – С. 32–35.
8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка]. – [2-е вид., переробл. і допов.]. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 218 с.
9. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

References

1. Aranchii, V.I., Zoria, O.P. and Petrenko, I.I. (2013), “Credit in the system of financial provision of the investment development of agricultural enterprises”, *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, no 4, pp. 120-124.
2. Zhyvko, Z.B., Prosovykh, O.P., Kopytko, M.I. et al. (2012), *Bankivska diialnist* [Banking], Alerta, Kyiv, Ukraine, 248 p.
3. Dadashev, B.A., Cheremisina, S.G. and Oblyvantsov, V.V. (2013), *Ekonomiko-finansovyi mekhanizm rozvytku rehionalnoho prodovolchoho rynku* [Economic and financial mechanism of the regional supply market], Libra, Kyiv, Ukraine, 324 p.
4. Dadashev, B.A. and Cheremisina, S.H. (2012), “Loans to agricultural enterprises: problems and ways of stabilization”, *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, no 2, pp. 142-149.
5. Demianenko, M.M. (2012), “Loans to agricultural enterprises: theory and practice”, *Oblik i finansy APK*, no 7, pp. 9-19.
6. Skrypnyk, A.V.(2012), “Key aspects and parameters of assessment of the probability of default of Ukraine in conditions of financial crisis”, *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no 3, pp.10-19.
7. Skrypnyk, A.V. and Tkachenko, M.M. (2013), « Information component of improving of the lending efficiency of agricultural sector», *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no 11, pp.32-35.
8. Lupenko, Yu.O. and Mesel-Veseliak, V.Ya (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine till 2020], Ahrarna nauka, Kyiv, Ukraine, 218 p.
9. National bank of Ukraine, available at: <http://bank.gov.ua>